

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/14, p. 85-104

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11694>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

ArticleInfo/Makale Bilgisi

✉ **Referees/Hakemler:** Prof. Dr. Davut KILIÇ – Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin KILINÇ

This article was checked by iThenticate.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ÖĞRETMENLERİN GÖZÜNDEN BİR MESLEK OLARAK ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ

Sevgi COŞKUN KESKİN - Deniz YÜCEER*

ÖZET

Tekışık (1987) öğretmenlik mesleğini, “yetişmekte olan nesli; ailesi, çevresi, milleti, devleti ve vatani için daima yararlı, yapıcı, yaratıcı iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olarak yetiştirme sanatı” olarak tanımlamaktadır. Bu özelliğinden olsa gerek kutsal bir meslek olarak adlandırılmaktadır. Ancak günümüzde bu mesleğe yönelik algılar farklılaşmıştır. Bu araştırmada da öğretmenlerin mesleklerine yönelik algıları içsel ve dışsal bakış açıları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Öğretmenlik mesleğine yönelik algının geçmiş ve günümüz bağlamında nasıl olduğunu tespit etmeye çalışan üçüncü alt problem de bu iki boyutun altında ele alınmıştır.

Çalışma, öğretmenlik mesleğinin algılanması olgusunu merkeze alarak nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla ölçüt örnekleme yöntemiyle kıdem yılı 1-5, 6-10, 11-15, 16-20, 21 ve üzeri çalışmakta olan ve emekliye ayrılmış olan 25 öğretmen ile görüşülmüştür. Ölçütün kıdem yılı olmasının nedeni, öğretmenlik algısının mesleği farklı yıllarda deneyimleyen öğretmenlerin bakış açısıyla ele alınmak istenmesidir. Veri toplamak amacıyla oluşturulan sorulardan hareketle kayıt altına alınan görüşmeler, betimsel analize tabi tutularak temalaştırılmış ve bulgulanmıştır.

Analizler sonucunda öğretmenlerin, mesleklerine karşı algılarını içsel ve dışsal bakış açılarıyla açıklamaya çalıştıkları görülmüştür. Mesleklerini içsel bir bakış açısıyla değerlendiren öğretmenler, kendilerinin mesleklerini önemsizleştirdiğini ifade etmişlerdir. Bu durumun nedenlerini ise “olumsuz ekonomik ve maddi durum, teknolojinin ve bilgiye ulaşım yollarının değişmesi ve gelişmesi, öğretmenin kendini geliştirmemesi ve uygunsuz hareketleri, yeni felsefeler ve yeniliklere adapte olamama, beklentisini karşılamama, bürokrasi, öğretmenlik mesleğine erken yaşlarda başlanılamaması, öğretmenlerin yıpranmasından dolayı idealist olamamaları ve mesleğin mecburiyetten yapılması/ sevilmemesi” olarak ifade etmişlerdir. Dışsal bakış açısı

* Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, El-mek: scoskun@sakarya.edu.tr

çerçevesinde öğretmenler, kendi dışındaki bireylerin öğretmenlik mesleğini önemsiz görmesinin nedenlerini ise; *yaşam standartlarının düşük olması, öğretmenlik mesleğinin önemsiz görülmesi, öğrenci yaptırımlarının uygulanmaması, öğretmenlik mesleğinin itibarının azalması, öğretmen sayısının artması, öğretmen yetiştirmedeki kalitenin düşmesi, öğretmenin işine müdahale edilmesi* olarak belirtmişlerdir. Son olarak üçüncü alt problem çerçevesinde de kıdem yılı yüksek olan öğretmenler ile kıdem yılı düşük olan öğretmenler arasında belirgin farkların olduğu görülmüştür. Bu farklar; teknolojik imkânlar, teori ve uygulama farkı, eğitim ve idealistlik, yeni felsefelere adaptasyon, mesleğin sevgi ya da ekmek kapısı amaçlı yapılması, öğretmen sayısının artışına bağlı olarak mesleğe yönelik değer algısında düşüş şeklinde dile getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmenlik mesleği, öğretmen algısı, içsel eleştiriler, dışsal eleştiriler, eğitim tarihi

TEACHING AS A PROFESSION ACCORDING TO TEACHERS FROM PAST TO TODAY

ABSTRACT

Tekışık (1987) defines that the teaching profession is a cultivation art for a beneficial, constructive, creative, good person and good citizen who is always useful to the family, the environment, the nation, the state and the homeland. Because of this feature, it is called a sacred profession. But today, perceptions about this profession are different. In this research, the perceptions of the teachers' professions were evaluated within the context of internal and external perspectives. The third sub-problem that tries to determine how the teaching profession is in the context of past and present was also assessed under these two dimensions.

The study was carried out with the phenomonal approach from the qualitative research designs by centering the perception of the teaching profession. For this purpose, it was interviewed with 25 teachers who were working and retired at senior years 1-5, 6-10, 11-15, 16-20, 21 and over by criterion sampling method. The reason why the measure is the seniority year is that the perception of the teaching profession is to be considered from the point of view of teachers who have experienced in different years this profession. The interviews that were recorded with reference to the created questions to collect the data were subjected to descriptive analysis, and they were analyzed and detected.

As a result of the analyzes, it was seen that teachers tried to explain the perceptions of their professions in terms of internal and external perspectives. Teachers who evalatued their professions in terms of internal perspectives were expressed that they trivialised the their professions themselves. The causes of this situation were expressed as "negative economic and material situation, the change and development of the ways of technology and information transportation, not improving themselves and inappropriate movements, not being able to adapt to new

Turkish Studies

philosophies and innovations, fail to satisfy, bureaucracy, not starting the teaching profession at an early age, being unable to be idealistic because of the wear of teachers and dislike/doing forced the profession. In the context of external perspectives, the reasons why individuals outside of their own saw the teaching profession as unimportant teachers were pointed out as low standard of living, seeing the insignificance of the teaching profession, lack of student sanctions, reduction of the reputation of the teaching profession, increase of the number of teachers, decrease of the quality of teacher education, intervention to teacher's job. Finally, it was seen that there were significant differences between the teachers who have high age of seniority and low age of seniority in the framework of the third sub-problem. These differences were expressed as technological possibilities, difference in theory and practice, education and idealism, adaptation to new philosophies, making the profession for love or subsistence, a decline in the value perception of the profession depending on the increase in the number of teachers.

STRUCTURED ABSTRACT

Childhood is one of the most important phases of human reality. The power and seed of mankind lives at that time. To know the child is so hard like knowing history, civilization, culture. For this, education is nothing more than raising a child, and it is the biggest of the work that person does on earth (Ülken, 2001: 15). Teachers are the ones who will do this hard work. Because the teacher is an human architecture and craftsman who shapes human personality (Şişman, 2003: 5). He/she designs his/her work in detail, giving it the final shape. However, he/she should be very careful when doing this. As a matter of fact, the slightest mistake can result in not being able to compensate for the results. This is an indication that teachers have so hard work.

Today, teachers are studying in education faculties for 4 years. Educational Faculties general aim in Turkey is to raise qualified teachers to public or private schools by giving a quality education. However, it is important to assess the present situation of the teaching profession in many ways (social, cultural, economic). As a result of this evaluation; It is aimed to contribute to institutions that educate the teachers and the Ministry of Education about teacher education politics scientifically by the practitioners of the profession.

Otherwise Tekişik (1987) defines that the teaching profession is a cultivation art for a beneficial, constructive, creative, good person and good citizen who is always useful to the family, the environment, the nation, the state and the homeland. Because of this feature, it is called a sacred profession. But today, perceptions about this profession are different. In order to reveal this perceptual difference, this question is centred: 'How are teachers' perspectives on their professions?' and it is searched the answers for the following questions:

1. How are the internal perspectives on the importance of teachers' own professions?
2. How are the external perspectives of the teachers on the professions of people outside of themselves?

Turkish Studies

3. How is the perception of the teaching profession in past and present?

Method

The study centers the perception of the teaching profession. So it was carried out the phenomonal approach from qualitative research designs. Because, according to Cropley (2002), phenomology focus on cases that we are aware of but do not have an in-depth and detailed understanding and focus on the individual or groups that are experiencing the phenomenon and can exude or reflect this phenomenon as a data resource (Büyükoztürk and others, 2011: 19).

Selection of Participants

Teachers, who are a group to reflect the profession of teaching as a fact and provide in-depth data, were selected by criterion sampling method and used as data source. In this context, as a criterion for determining the phenomenon of research, it was taken the seniority year and was employed with 25 teachers. Because it changes the perception of the teaching profession according to year. The years of seniority were classified as: 1-5, 6-10, 11-15, 16-20, 21-over and retirement. It was interviewed with these teachers in order to put forward their views on the profession.

Data Collection and Analysis

In this research, interview method was used as a means of data collection in order to reveal the viewpoint of the teachers about the subject. In this framework, it was applied a semi-structured interview method combining both the fixed choice response and the in-depth knowledge of the relevant field (Büyükoztürk ve diğ., 2009: 163). Therefore, researcher asked the predetermined questions to the participant about the perception of the teaching profession in past and present, the importance of the profession, the quality of the education and the interview was recorded. The interview results were subjected to descriptive analysis and theming. Teachers' perceptions about the profession were considered in two dimensions as internal (Teacher's self-criticism in the implementation of the profession) and external view (perspectives of the teachers on the professions of people outside of themselves). The third sub-problem that tries to determine how the teaching profession is in the context of past and present was also assessed under these two dimensions.

Validity and Reliability of the Study

To provide the credibility (internal validity) of the findings obtained in the research, it wa taken a thought from a PDR specialist after reaching the theme. It was tried to determine whether the themes were correctly identified. To provide the consistency (internal credibility) in terms of giving reliable results of the research, the coding was made by two different individuals and compared. Thus, the consistency analysis was carried out. On the other hand, the seniority intervals were established in the teachers in order to see the different point of view from the past to the day in depth and it was researched using sampling method with appropriate the seniority intervals. In addition to this, the data was

Turkish Studies

described in detail and direct data quotes were included in the study and the transferability (external validity) feature of the data was tried to be provided. Finally, confirmability (external reliability) was provided by comparing raw data with results.

As a result of the analyzes, it was seen that teachers tried to explain the perceptions of their professions in terms of internal and external perspectives. Teachers who evaluated their professions in terms of internal perspectives were expressed that they trivialised their professions themselves. The causes of this situation were expressed as "negative economic and material situation, the change and development of the ways of technology and information transportation, not improving themselves and inappropriate movements, not being able to adapt to new philosophies and innovations, fail to satisfy, bureaucracy, not starting the teaching profession at an early age, being unable to be idealistic because of the wear of teachers and dislike/doing forced the profession. In the context of external perspectives, the reasons why individuals outside of their own saw the teaching profession as unimportant teachers were pointed out as low standard of living, seeing the insignificance of the teaching profession, lack of student sanctions, reduction of the reputation of the teaching profession, increase of the number of teachers, decrease of the quality of teacher education, intervention to teacher's job. Finally, it was seen that there were significant differences between the teachers who have high age of seniority and low age of seniority in the framework of the third sub-problem. These differences were expressed as technological possibilities, difference in theory and practice, education and idealism, adaptation to new philosophies, making the profession for love or subsistence, a decline in the value perception of the profession depending on the increase in the number of teachers.

Suggestions

- Teachers need to be relaxed economically. Because economic factors are more important than self-improvement, professional satisfaction and quality of education for them.
- In order to solve the problems faced by the teacher candidates who are educated in the education faculties about the theory and practice, practical activities need to be reviewed and increased.
- The educational understanding of the village institutes that prepare the teacher to every condition should be taken into consideration.
- In order to find realistic solutions to the teachers' problems, it is necessary to make serious discussions with the teachers and the results of these interviews need to be carefully watched.

Keywords: Teaching profession, teacher perception, internal criticism, external criticism, history of education

Giriş

Çocukluk insan gerçeğinin en önemli safhalarından biridir. İnsanlığın gücü ve tohumu o dönemde yaşamaktadır. Çocuğu tanımak; tarihi, medeniyeti, kültürü tanımak kadar güçtür. Bunun

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/14

için çocuğu yetiştirmekten başka bir şey olmayan eğitim, insanın kendisi için yeryüzünde yaptığı işlerden en büyüğüdür (Ülken, 2001: 15). Bu zor işi yerine getirecek olanlardan biri de öğretmenlerdir. Çünkü öğretmen, insan mimarı ve insanın kişiliğini biçimlendiren bir sanatkârdır (Şişman, 2003: 5). O, sanatçının yaptığı gibi eserini en ince ayrıntısına kadar tasarlar, ona son şeklini verir. Ancak, bunu yaparken çok dikkatli olmalıdır. Nitekim malzemesi insan olan kişi eserini oluştururken yapacağı en ufak bir hata telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurabilir. Bu da öğretmenlerin aslında ne kadar zor bir görevi yerine getirmekte olduğunun bir göstergesidir. Bu denli hassas bir görevi üstlenen öğretmenlerin yetiştirilmesi konusu da oldukça önemlidir. Ülkemizde öğretmen yetiştirme Anadolu'da Selçuklularla başlayarak Osmanlı Devletinin hüküm sürdüğü dönemi de içine alan süreçle birlikte medreseler tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak medreseler bilimin siyasete göre şekillenmesi, bilimin temelinde dini esasların aranması, batıdaki gelişmelerin görmezden gelinmesi, bilimsel çalışmaların yeterince gerçekleştirilmemesi gibi sebeplerle önemini yitirmiştir (Akyüz, 2012). Osmanlı'nın son dönemlerinde bu boşluğu doldurmak ve ilköğretim düzeyindeki eğitim kurumlarına öğretmen yetiştirmek amacıyla DarulmualliminSıbyan mektepleri açılmış, bunu Darulmuallimin (Erkek Öğretmen Okulu) ve Darulmuallimat (Kız Öğretmen Okulları) takip etmiştir (Öztürk, 2005).

Osmanlı'nın çöküşünden sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı'dan; çeşitli ulusçuluk akımlarıyla siyasi birliği bozulmuş, sanayisi az gelişmiş, yüklü dış borçları olan, halkının yaklaşık %90'ı okuma yazma bilmeyen, modern okulların yanı sıra dine dayalı geleneksel okulların da varlığını sürdürdüğü bir miras devralmıştı. Türkiye'nin içinde bulunduğu bu zor durumdan kurtulması toplumun ekonomik, politik ve sosyal yapısında köklü değişiklikler yapılmasını gerekli kılıyordu. Bu amacı gerçekleştirmekte eğitim kurumları ve onun önemli bir ögesi olan öğretmenler ayrı bir yere sahipti (Fidan& Erden, 1998: 190). Bu bağlamda Atatürk öğretmenlere büyük bir önem vermiş; onlara yeni toplum düzenini kuracak liderler gözüyle bakmıştır. Çünkü artık Türk toprakları düşman işgalinden kurtarılmış, yeni bir Türk toplumun doğması için gerekli zemin sağlanmış; şimdi ise kazanılan bu topraklar üzerinde her bakımdan gelişmiş, kalkınmış yeni bir ülke kurmak gerekli hale gelmiştir. Bu noktada bir toplumun yeniden kendi varlığını ortaya koyabilmesinin, kalkınabilmesinin, dolayısıyla da üretken, etkin ve yaratıcı bireyler yetiştirmesinin en temel yolu eğitimidir. Bunu gerçekleştirecek olanlar ise öğretmenlerdir. Bu durum da onları bir bakıma yeni toplum düzeninin kurucuları haline getirmektedir.

Bu yeni nesli eğitecek ve toplumda her açıdan köklü değişiklikler yapacak bu önderleri yetiştirmek amacıyla da Gazi Eğitim Enstitüsü ve Teknik Öğretmen okulları kurulmuş fakat gerekli öğretmen ihtiyacı karşılanamamıştır (Sağlam, 2008: 47-48). Ne dil devrimi ne de okuma yazma seferberliği köyün gelişmesine yetmemiş, nüfusun % 80'inin köylerde yaşadığı topraklara devrimler uğramamıştır (Dündar, 2008: 20). Tüm bunlar ve özellikle köylüyü cehaletten kurtarma fikri Köy Enstitüleri'nin doğmasını sağlamıştır. Böylece 17 Nisan 1940 senesinde Köy Enstitüleri kurulmuştur (İlgaz, 1999: 311). İnönü döneminde Köy Enstitüleri'nin temelini atan isim, hayatını eğitime adanmış bir felsefe hocası olan dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel olmuştur. Hasan Ali Yücel, bir yasa tasarısı hazırlatarak ülkeyi tarım koşullarına göre 21 bölgeye ayırmış ve bu 21 bölgenin en uygun yerlerine bir Köy Enstitüsü kurulması kararlaştırılmıştır (Dündar, 2008: 25-26). Bu enstitülerde öğretmenler, geleneksel öğretmen okullarında yetiştirilen öğretmenlerin aksine taşrada görev alacaklarının bilinci ve sorumluluğuyla yetiştirildiklerinden gönüllü ve özverili bir şekilde köy öğretmenliği yapmışlardır. Gittikleri köylerde, köylülerle işbirliği yaparak hem eğitim binalarının ve donanımlarının kurulmasını sağlamak hem de köylülere eğitim vermekle görevli olan bu köy öğretmenleri, bir köyü her bakımdan eğitecek düzeyde donanımlı olarak yetiştirilmişlerdir. Bu öğretmenlerin görevleri arasında okulda öğrencilere eğitim vermenin yanı sıra alternatif ve yeni tarım tekniklerini köylülere öğretmek, okuma yazma kursları düzenlemek, bahçe ve tarla gibi tarım arazileri açmak, imece usulüyle yol yapımını sağlamak da yer almıştır (Akdemir, 2013: 18) Bu önder

Turkish Studies

aydınlar öğretmenliğin ne kadar fedakârlık gerektiren bir meslek olduğunu gösterircesine köylere eğitim götürmek adına birçok zorluğa göğüs germişlerdir. Dündar'ın 'Köy Enstitüleri' kitabında bu okullardan yetişmiş Mehmet Başaran'ın anısı bu sözlerimizi doğrular niteliktedir (Dündar, 2008: 32):

Kalacak yer yoktu, köy camisinde kaldı bir bölümümüz. Bir bölümümüz köy okulunda kaldı. Sığımayanlar da çadırlara yerleştirildi. Üçe ayrılmıştık. Yıl 1941. Hiçbir şey yok, savaş önlemleri alınmış, gaz yok, ekmeğ yok, 30 gram ekmeğ yiyoruz. Işık için lüks lambası yakıyoruz.

Köy Enstitüleri bu yönleriyle sağlık, temizlik ve gelişme imkânlarından yoksun köylülerin sosyal ve ekonomik yapısında eğitim kanalıyla düzenlemeler yapma, gelişmeler sağlama amacına hizmet etmiştir (Akyüz, 2008: 393).

1920'de ilk TBMM'ne Manisa milletvekili olarak girmiş ve 1925-1929 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı yapmış olan bir diğer önemli isim Mustafa Necati'dir. Mustafa Necati bakanlık yaptığı dönemlerde öğretmen okulları öğrencileri için yaptırdığı kimlik belgelerinde şu ifadeler yer almıştır (Akyüz, 2008: 412):

“Türk genci için ahlaklılığın anlamı, görevlerini kayıtsız şartsız yapmaktır. Türk gencinden beklenen en yüksek özellik memleket işleri etrafında faal, fedakâr, feragat sahibi bir şahsiyet olmaktır. Muallim olacaksın, bu hayatın dinmek bilmeyen ve yeis kabul etmeyen mücadeleleri etrafında kalbinde bir aşk duymuyorsan yolunu değiştir, aramızdan ayrıl. Türk muallimler görev ilhamını vicdanlarından alır. Türk'ün hâkimiyetinden doğan Cumhuriyeti yeni neslin kalbine işleyeceksin, bu elmas ışıldadıkça Türk milleti mesut olacaktır.”

Mustafa Necati bu sözleriyle, öğretmende bulunması gereken nitelikleri sıralarken, aslında bu mesleğin toplumda nasıl bir yere sahip olduğunu ve ne ölçüde bir önem taşıdığını ifade etmektedir. Özellikle 'Muallim olacaksın, bu hayatın dinmek bilmeyen ve yeis kabul etmeyen mücadeleleri etrafında kalbinde bir aşk duymuyorsan yolunu değiştir, aramızdan ayrıl.' ifadesi tayin dilekçesine 'İstedığı İl' ibaresinin karşısına 'Vatanımda bayrağımın dalgalandığı her yer.' (Tekişik, 2000: 7) diye yazdıran 1940'lı yılların öğretmen kuşağının sözleriyle birlikte düşünüldüğünde bu mesleğin bir gönül işi olduğu, Tekişik'in belirttiği gibi fazla bir kazanç getirmeyen, fakat onu severek seçenleri, ona gönül ve ömür verenleri çok mutlu eden bir meslek olduğunu ortaya koymaktadır.

Günümüzde öğretmenler eğitim fakültelerinde 4 yıllık eğitim sonucu yetiştirilmektedir. Sayıları 85'i bulan eğitim fakültelerinin genel amacı kaliteli bir eğitim yaparak kamu ya da özel okullara kaliteli öğretmenler yetiştirmektir. Ancak bu denli önemli olan öğretmenlik mesleğinin bugünkü durumunun pek çok açıdan (sosyal, kültürel, ekonomik) değerlendirilmesine ihtiyaç vardır. Bu değerlendirme sonucunda; bilimsel olarak mesleğin uygulayıcıları tarafından hem öğretmen yetiştiren kurumlara hem de Millî Eğitim Bakanlığının öğretmenlikle ilgili izlediği politikalara katkı sağlamak amaçlanmıştır. Bu amaçla “öğretmenlerin mesleklerine bakış açısı nasıldır?” sorusu altında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretmenlerin kendi mesleklerinin önemine yönelik içsel bakış açıları nelerdir?
2. Öğretmenlerin kendi dışındaki insanların mesleklerine yönelik dışsal bakış açıları nelerdir?
3. Öğretmenlik mesleğine yönelik algı geçmişte ve günümüzde nasıldır?

Yöntem

Çalışma, öğretmenlik mesleğinin algılanması olgusunu merkeze aldığı için nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Zira Cropley'ye (2002) göre olgu bilim (phenomenology) çalışmalarını farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip

olmadığımız olgulara odaklanmakta ve veri kaynağı olarak da araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışa vurabilecek veya yansıtabilecek birey ya da grupları ele almaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2011: 19).

Katılımcıların Seçimi

Öğretmenlik mesleğini bir olgu olarak yansıtacak ve derinlemesine veri sağlayacak bir grup olan öğretmenler, ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilmiş ve veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Bilindiği üzere ölçüt örneklemedeki temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Burada sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek; 2013: 140). Bu bağlamda araştırma olgusunu ortaya koyması açısından ölçüt olarak kıdem yılı alınmış ve 25 öğretmen ile çalışılmıştır. Ölçütün kıdem yılı olarak seçilmesinde de öğretmenlik mesleğine yönelik algının yıllara göre farklılık gösterebilme düşüncesi etkili olmuştur. Kıdem yılları şu şekilde tasnif edilmiştir: 1-5, 6-10, 11-15, 16-20, 21-üzeri ve emekliye ayrılmış olan. Bu öğretmenlerle ilgili mesleğe yönelik bakış açılarını ortaya koymak adına görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada öğretmenlerin konuya yönelik bakış açısını ortaya koymak adına veri toplama aracı olarak görüşme yöntemine başvurulmuştur. Çünkü Patton'a göre görüşmenin amacı bir bireyin iç dünyasına girmek ve onun bakış açısını anlamaktır (akt., Yıldırım ve Şimşek, 2013: 148). Bu çerçevede hem sabit seçenekli cevaplama hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştiren yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi uygulanmıştır (Büyüköztürk ve diğ., 2009: 163) Dolayısıyla araştırmacı süreçte katılımcılara önceden belirlediği; öğretmenlerin geçmiş ve bugün bağlamında mesleğe yönelik bakış açıları, mesleğe verilen önem, alınan eğitimin kalitesi gibi sorular yöneltmiş ve görüşme kayıt altına alınmıştır. Görüşme sonuçları betimsel analize tabi tutulmuş ve temalaştırılmıştır. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden- sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 256). Bu çalışmada da verilerden elde edilen kodlamalar tablolaştırılmıştır. Bu süreç temaların tespit edilmesini kolaylaştırmıştır. Öğretmenlerin mesleğe yönelik algıları içsel (mesleğin uygulanışında öğretmenin kendine yönelik eleştirisi) ve dışsal bakış (öğretmenlerin kendi dışındaki insanların kendilerine bakışı) olarak iki boyutta ele alınmış ve alt konular bağlamında temalar belirlenmiştir. Öğretmenlik mesleğine yönelik algının geçmiş ve günümüz bağlamında nasıl olduğunu tespit etmeye çalışan üçüncü alt problem de bu iki boyutun altında değerlendirilmiştir. Bulgularda öğretmen ifadelerinin hangi öğretmene ait olduğunu belirtmek amacıyla her bir öğretmene isimleri yerine numara ve kıdem yılı verilerek kodlama yapılmıştır. Örneğin; Ö1, 1 şeklinde yapılan kodlamada Ö1 öğretmene verilen numarayı, virgülden sonra gelen sayı da öğretmenin kıdem yılını göstermektedir.

Araştırma sürecinde karşılaşılan zorluklar: Veri toplama sürecinde çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Bunlardan ilki özellikle kıdem yılı fazla olan öğretmenlere ulaşım görüşmelerin ayarlanmasıdır. Bu sebeple araştırmacılar yakın çevrelerinde bulunan öğretmen tanıdıklarıyla görüşmeler yapıp onların tavsiye ettiği diğer katılımcılara ulaşmıştır. Diğer bir zorluk ise sürece dahil olan çoğu öğretmenin farklı okullarda çalışıyor olmasıdır. Bu yüzden araştırmacılar görüşme yapmak için birçok okulu ziyaret etmesi gerekmiştir. Benzer durum emekli öğretmenler için de yaşanmıştır.

Araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği: İç geçerlilik nitelde 'inandırıcılık', dış geçerlilik 'yerine aktarılabilirlik'; iç güvenilirlik 'tutarlılık' ve dış güvenilirlik ise 'teyit edilebilirlik' olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda araştırmada elde edilen bulguların doğruluğunu yani inandırıcılığını

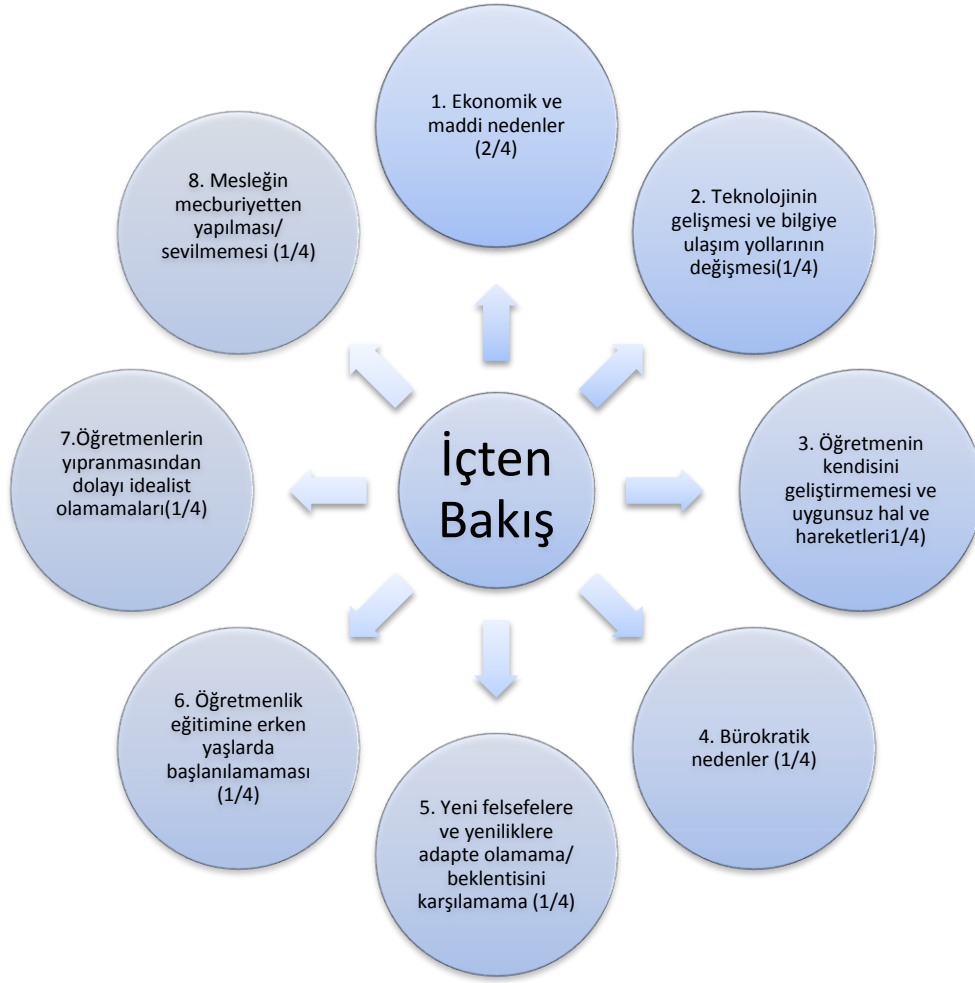
(iç geçerliliği) sağlamak amacıyla temalara ulaşıldıktan sonra PDR’ci olan bir uzmanın görüşüne başvurulmuş, temaların doğru belirlenip belirlenmediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın güvenilir sonuçlar vermesi açısından tutarlılığı (iç güvenilirliği) sağlamak için de kodlamalar iki ayrı kişi tarafından yapılarak karşılaştırılmıştır. Böylece tutarlık incelemesi yapılmıştır. Öte yandan geçmişten günümüze farklı bakış açısını derinlemesine görmek amacıyla öğretmenlerde kıdem aralıkları oluşturularak bu kıdem aralıklarına uygun amaçlı örneklemede araştırma yapılmıştır. Bunun yanı sıra veriler ayrıntılı betimlenmiş ve çalışmada doğrudan veri alıntılarına yer verilerek verilerin aktarılabilirlik (dış geçerlik) özelliği sağlanmaya çalışılmıştır. Son olarak da ham verilerle sonuçlar karşılaştırılarak teyit edilebilirlik (dış güvenilirlik) sağlanmıştır .

Bulgular

Yapılan bu çalışmada öğretmenlerin geneli mesleklerinin önemsizleştiğini beyan etmişlerdir. Öğretmenler, mesleklerinin öneminin gittikçe azalmasının nedenlerini iki mihverde değerlendirmişlerdir. Bunlar: içsel ve dıştan bakış açılarıdır. İçsel bakış kapsamında mesleğin uygulanışında öğretmenin kendine yönelik eleştirisi dikkate alınırken, dıştan bakışta ise başkalarının öğretmenin kendisine yönelik eleştirileri ifade edilmiştir. Aşağıda bu iki mihverdeki bulgulara yer verilmiştir.

1. Öğretmenlerin Kendi Mesleklerini Önemsizleştirdiğini Düşündükleri Nedenler: “İçe Bakış”sal Eleştiriler

Öğretmenlere göre kendilerinin (öğretmen camiasının) mesleklerini neden önemsizleştirdiklerini ya da önemsiz gördüklerini gösteren bulgular şemada temalaştırılarak verilmiştir.

Ekonomik ve maddi nedenler: Mesleklerinden yeteri kadar maddi verim elde edemediğini düşünen bir kısım öğretmen(2/4); mesleklerinin sadece geçim sağlayan bir olgu olarak düşünülmesinden, emeklerinin karşılığını alamamalarından, yaşadıkları maddi sıkıntı sonucunda ek işler yapmak zorunda kalmalarından dolayı mesleklerinin önemsiz hale geldiğini düşünmektedirler. Örneğin;

Ö2,6: Öğretmenler çok zor şartlarda çalışıyor ve emeğinin karşılığını parasal olarak alamıyor.

Ö4,10: Maddi sıkıntılar, birtakım engeller, öğretmenlik ideallerin önüne geçebiliyor. Ekonomik sıkıntılardan dolayı öğretmenler; dersane, özel ders gibi ikinci bir iş düşünebiliyor. Bu durum öğretmenin konsantrasyonunu, öğrencileriyle geçireceği vaktini iyi şekilde kullanmasının önüne geçebilir.

Ö1,1: Maddi düşünen insanlar mesleği önemsemiyor.

Ö5,10: Öğretmenliğin şartları ağır. Maddi anlamda tatmin etmiyor.

Ö6,13: Tek öğretmenlik maaşıyla geçinmek zor.

Turkish Studies

Ö7,15: Özellikle maddi imkânlar, ekonomik problemler keşke bu mesleği seçmeseydim, dedirtiyor.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere öğretmenlerin çoğunluğu meslekte ekonomik sıkıntılarının mesleği yapmanın önüne geçtiği konusunda uzlaşmaktadır. Kıdem yılı hangi düzeyde olursa olsun öğretmenler mesleğe önem ve ekonomi konusunu birlikte değerlendirmektedir.

a) Teknolojinin gelişmesi ve bilgiye ulaşım yollarının değişmesi. Bir kısım öğretmen (1/4) bilgiye ulaşma yollarının artması ile beraber öğretmene duyulan ihtiyacın kalmadığını, teknolojik uygulamaların yeni öğretim yollarını ortaya çıkardığını ifade etmektedir. Konuyla ilgili söylem örnekleri aşağıda sunulmuştur:

Ö3,11: Günümüzde öğrencilerin bilgiye ulaşma yolları (bilgisayar, internet, televizyon, kitle iletişim araçları) artınca, brans bilgisi veren öğretmenlerin önemi azaldı.

Ö4,10: Eskiden öğretmenlere uygulamaya yönelik eğitim veriliyordu, bugünde sadece gelişen yüzyılla, teknolojiyle birlikte uygulamaların şekilleri değişti.

Ö15,23: Bilgisayar çağındayız. Bugün bir sitede birçok şeye vakıf olabiliyorsunuz. Bizim imkânımız bu şekilde değildi...

Yukarıdaki söylemlere göre özellikle kıdem yılı fazla olan öğretmenler geçmiş ve bugün paralelinde eğitim uygulamaları ve teknoloji kıyaslaması yapmakta; teknolojinin gelişiminin uygulamaları ve öğretmene bakışı etkilediğini vurgulamaktadırlar.

b) Öğretmenin kendisini geliştirmemesi ve uygunsuz hal ve hareketleri: Mesleğe gereken önemin verilmediğini düşünen bir kısım öğretmen (1/4), *kimi öğretmenlerin kendilerini mesleklerinde geliştirmediklerini, bu nedenle de yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, bu durumun öğrenciye yansıtıldığını ve birtakım uygunsuz hal ve hareketlerde bulduklarını* ifade etmektedir. Bu ifadeleri içeren örnekler aşağıda sunulmuştur;

Ö3,11: Öğretmenler mesleklerine gereken önemi verirse öğrenciler de verir.

Ö13,24: Ben, Eğitim Yüksek okulundan mezunum. Biz her konuda bilgi sahibiydik. Şimdiki öğretmenler sadece kitap üzerinde okuyarak öğretmen oluyor. Çok çabuk pes ediyorlar. Çünkü günümüzde her şey maddiyata dayanıyor. Ben aldığım maaşın da üstünde çalışıyorum. Öğretmenlik mesleğinin bir özelliği var. Öğretmen okulda çalıştığı kadar evde de çalışır.

Ö1,1: Öğretmenlerin hal, hareket ve tavırları iyi değil (Öğretmenlik mesleğini temsil etmiyor)

Yukarıdaki söylemlere bakıldığında öğretmenlerin meslektaşlarına mesleklerini yerine getirme, özellikle hal, hareket ve mesleğe önem konusunda eleştiriler yönelttiği görülmektedir. Özellikle kıdem yılı yüksek, emekli öğretmenler günümüz öğretmenlerini eğitim ve idealist olmama yönünde eleştirmektedir.

c) Bürokratik nedenler: Bir kısım öğretmen(1/4), *meslektebürokratik uygulamaların çok fazla olduğunu* ifade etmektedir. Buna ilişkin aşağıdaki örneklere yer verilmiştir;

Ö2,6: Öğretmen meslekte hep bürokratik [ve] siyasi engellerle karşılaşılıyor.

Ö6,10: Öğretmenliğe eskisi gibi değer verilmiyor. Bugün öğrenciye hiçbir yaptırım uygulanmıyor. Bu da öğrenciyi nasıl olsa bana hiçbir şey yapamaz anlayışına götürüyor, bir disipline giderim korkusu yok. Buda tabi çocukta bir rahatlığa neden oluyor. Birde sürekli basın yayında öğretmen şunu dedi hemen şikayet edelim rahatlığı oda tabi çocuklarda bir rahatlık meydana getiriyor

d) Yeni felsefelere ve yeniliklere adapte olamama/ beklentisini karşılamama: Bir kısım öğretmen(1/4), eğitimdeki değişimlere paralel olarak yeniliklere uyum sağlamada problemler yaşadıklarını ifade etmektedir. Bununla ilgili söylemler aşağıda verilmiştir;

Ö12,22: *Ne tam klasik, ne de tam yeni eğitim anlayışın özelliklerini benimseyen öğretmenleriz. İkisi ortasında kalmış bir öğretmen çizgisi çiziyoruz.*

Ö14,19: *Öğretmenin kendini yetiştirebilmesi için maddi olanaklarının iyi olması gerekiyor. En az günde 2 gazete okunmalı, kendi alanıyla ilgili kitaplar alabilmeli. Bunlarda pahalı. Dolayısıyla ekonomik anlamda sıkıntılar var.*

Yukarıdaki söylemlerde özellikle ileri kıdem düzeyine sahip öğretmenler, yeni felsefelere uyum sağlamada sıkıntı yaşadıklarını, kendini yetiştirme noktasında da ekonomik yetersizliklerin yeniliklere adaptasyon sürecinde bir sorun teşkil ettiğini dile getirmektedir.

e) Öğretmenlik eğitime erken yaşlarda başlanılamaması: Bir kısım öğretmen(1/4), mesleğe yönelik verilecek eğitimin erken yaşlarda verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Örneğin;

Ö18,28: *Bir insan ortaokul, lise tahsilini ben öğretmen olacağım, diye yapmalı. O yaşlarda öğretmen kalıbına girmeye başlamalı.*

Özellikle Köy Enstitüsü geleneğinden gelen ve kıdem düzeyi yüksek olan öğretmenler aldıkları eğitim açısından erken yaşta bu mesleğe başlanılmasının önemine dikkat çekmektedir.

f) Öğretmenlerin yıpranmasından dolayı idealist olamamaları: Bir kısım öğretmen(1/4), mesleğin yıpratıcı yönüyle idealist olmalarını engellediğini, uyum sorunları yaşadıklarını ve mesleğe yönelik beklentilerinin tersi durumlarla karşılaştıklarını ifade etmektedir. Aşağıda buna ilişkin söylemlere yer verilmiştir:

Ö6,13: *Öğretmenlik sıradan bir meslek haline geldi. Eskiden öğretmenliğe idealist bir gözle bakılıyordu. Yani bir meslek olarak değil de bir şeyler verebilme, bir insanı hazırlayabilme, topluma kazandırma gözüyle bakılıyordu, ama şu an öğretmenlik bir geçim kaynağı olarak düşünülüyor.*

Ö5,10: *Fakültede verilen eğitim iyi ama oradan mezun olduktan sonra öğretmenlik mesleğine uyumla ilgili problem yaşıyor.*

Ö6,13: *Önceden daha farklı öğrenci tipiyle karşılaşacağını düşünüyorsun, daha farklı bir ortam düşünüyorsun. Ama mesleğe girdikten sonra çok çeşitli çevrelerden, kültürel yapıardan farklı öğrenci tipiyle karşılaşıyorsun. Bu da tabii bazen hayal kırıklığına uğratabiliyor.*

Ö20,8: *Kişi mesleğe başladığında daha idealist ve hevesli oluyor. Sonraysia bu hevesin kırıldığını ve idealizmin söndüğünü düşünüyorum.*

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere kıdem yılı arttıkça öğretmenlerin mesleğe bakışı olumsuz yönde değişmektedir. Onlar için mesleğin sıradanlaşması, mesleğe ilişkin eğitim ile mesleğin kendisi arasındaki fark, beklentilerin tersi durumlarla karşılaşılması idealizmi ortadan kaldırmaktadır.

Mesleğin mecburiyetten yapılması/ sevilmemesi: Bir kısım öğretmen(1/4), mesleğin sadece maddi boyutu göz önünde bulundurularak yapıldığını ve sevilmediğini ifade etmektedir. Örneğin:

Ö13,24: *Eğer bu mesleği yapıyorsanız, bu mesleği severek yapmalısınız. Eğer sevmiyorsanız bu mesleği sadece para kazanmak amacıyla yaparsınız. Çünkü sevmeden bu meslek yapılmaz. Ben yeni nesilde bu duyguları çok göremiyorum.*

Kıdem yılı yüksek olan öğretmenler bu mesleği icra eden yeni nesil öğretmenlerin mesleği iş kapısı gördüğü için yaptığı, sevmeden bu işin yapılamayacağı konusunda eleştiriler yöneltmektedirler.

2. Öğretmenlere Göre Kendi Dışındaki Kişilerin Mesleklerini Önemsiz Görmelerinin Nedenleri: “Dıştan Bakış”

Öğretmenlerin mesleklerini önemsizleştiren ve kendilerinin dışında olan nedenler yedi temada toplanmıştır. Konuyla ilgili şema aşağıdadır.

1. Yaşam standartlarının düşük olması: Bir kısım öğretmen (1/4), çalışma şartları, aldığı ücret ve sosyal hayatın olmaması dolayısıyla bu mesleğe bakışı değiştirdiğini ifade etmektedir. Konuyla ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

Ö5,10: Sosyal anlamda bir şey yapamıyorsunuz, vaktiniz kalmıyor. İş sadece ders anlatmakla bitmiyor, çoğunlukla anne-babanın ilgilenmediği çocuklarla da yakından ilgileniyorsunuz, çok yorucu. Bunlar öğretmenin mesleğe bakışını değiştiriyor.

Ö16,19: Öğretmenlerin geçim sıkıntısı geçmişte de aynıydı, şimdi de aynı. Hatta öğretmenler birçok ihtiyacını karşılamak için ek işte çalışıyor

2. Öğretmenlik mesleğinin önemsiz görülmesi: Bir kısım öğretmen (4/4) mesleğin devlet büyükleri, öğrenciler ve toplum tarafından önemsiz görülmesinin, büyük şehirlerde öğretmene saygının az olmasının değerini düşürdüğünü ifade etmektedir. Örneğin:

Ö8,12: Öğretmenliğe verilen değer, toplumdaki maddi ve manevi algılayış, öğretmenin çalışma şartları öğretmenliğe bakışı etkiliyor.

Ö1,1: Toplum öğretmeni kabul etmeli.

Ö2,6: Öğretmen şimdi ne öğrencilerden ne de velilerden saygı görmüyor.

Ö19,5: Bakan bile öğretmeni basın önünde eleştiriyor, aşağılıyor.

Ö10,17: Küçük yerlerde öğretmene daha fazla sahip çıkıyor, daha fazla saygı duyuyorlar. Daha büyük şehirlerde ise mesleğe bakış biraz daha farklılaşıyor. Şehirde bir işçi bile öğretmenden fazla maaş alıyor, çocuğunun durumunu sorarken seninle kaba bir şekilde konuşabiliyor. Seni küçümseyebiliyor. Her şey para değil. Daha fazla para kazanıyor olması, yapmış olduğum mesleği aşağılayacağı anlamına gelmez.

Ö20,8: Ne bakanlığımız ne de İl/İlçe Müdürlükleri, idareler eğitime ‘nasıl olursa olsun’ anlayışıyla bakıyor. Halkımızda da değişik tavırlar mevcut. Değer veren de var vermeyen de. Mesleğimiz 657’ye tabi bir memuriyet durumunda.

Ö22,3: Kendi bakanlıklarımız, müdürlüklerimiz bize hak ettiğimiz değeri vermezken artık toplumdan da değer beklemiyoruz.

Ö23,2: Bugün sanki değerleri, konuları alçaltılmış gibi. Kolay bir meslek izlenimi yaratılıyor.

Yukarıdaki söylemlerden anlaşılacağı üzere öğretmenler kıdem yılı fark etmeksizin öğretmenlik mesleğinin gerek yetkililer gerekse toplum tarafından önemsizleştirildiği, dolayısıyla saygınlığının yok edildiği konusunda ortak bir fikre sahip oldukları görülmektedir.

3. Öğrenci yaptırımlarının uygulanmaması: Bir kısım öğretmen (1/4), yaptırımların uygulanmamasının öğretmeni küçük düşürdüğünü ifade etmektedir. Konuyla ilgili söyleme aşağıda yer verilmektedir:

Ö6,13: Öğretmenliğe eskisi gibi değer verilmiyor. Bugün öğrenciye hiçbir yaptırım uygulanmıyor. Bu da öğrenciyi nasıl olsa bana hiçbir şey yapamaz anlayışına götürüyor, bir disipline giderim korkusu yok. Buda tabi çocukta bir rahatlığa neden oluyor. Bir de sürekli basın yayında “öğretmen şunu” dedi. “Hemen şikâyet edelim rahatlığı” o da tabi çocuklarda bir rahatlık meydana getiriyor.

4. Öğretmenlik mesleğinin itibarının azalması: Bir kısım öğretmen mesleğin yeterince itibar görmediğini ifade etmektedir. Örneğin:

Ö10,17: Günümüzde maddiyat ön planda. O yüzden öğrenci öğretmen okuluna da gelse tıp, mühendislik gibi maddi yönü daha kuvvetli meslekler seçiyor.

5. Öğretmen sayısının artması: Bir kısım öğretmen (1/4) eğitim fakültelerinin, atanamayan öğretmen sayısının artmasının eğitimin değerini düşürdüğünü ifade etmektedir. Aşağıda buna ilişkin söylemlere yer verilmektedir:

Ö11,18: Bizden önceki kuşaklarda öğretmenlik çok daha kutsal ve önemli bir meslekti. Daha az okullaşma oranı ve daha az öğretmen vardı. Bugün okullaşma oranı, öğrenci sayısı ve öğretmen sayısı arttı. Bununla orantılı bir değer düşüşü olmuş olabilir.

Ö4,10: Eskiden öğretmenle iletişim çok yoktu, ama sevgi saygı vardı. Öğretmen sayısı da azdı, bu onu değerli kılıyordu, hani derler ya; “az olan daha kıymetlidir” diye.

Ö17,30: Bugün devlet eğitim fakültelerini çoğalttı. Binlerce eğitim fakültesi mezunu boşta.

Yukarıdaki söylemlere bakıldığında özellikle kıdem yılı yüksek olan öğretmenler, öğreten sayısının artması ile öğretmenin değerinin düşüşü arasında bir bağlantı kurduğu gözükmektedir.

6. Öğretmen yetiştirmedeki kalitenin düşmesi: Bir kısım öğretmen (3/4), öğretmen yetiştirme kalitesinin günümüzde düştüğünü ifade etmektedir. Örneğin:

Ö4,10: Köy enstitülerinden mezun olanların her anlamda eğitimleri vardı. Bu yüzden topluma daha çok yararlı oldular.

Ö18,28: Köy Enstitüleri köyün o katı gerçeklerine göre eğitim yapıyordu. Orada okuyan öğrenci geldiği zor koşulların benzeri şekilde okuyor ve o koşulları değiştirmek için kendini hazırlıyordu.

Ö19,5: Eğitim kalitesi düştü. Her önüne gelen, psikolojik olarak hazır olmayan insanlar öğretmen oluyor. Öğretmenlik okurken aldığı eğitimle atandıktan sonra öğrencilere anlattıkların farklılaşıyor.

Ö21,5: Eğitim fakültelerinde alınan eğitim ile okulda öğrencilere anlatılan konuların zaten alakası yok. Eğitim bilimleri alanında öğretilenler, gerçek öğrenciler üzerinde asla uygulanabilir değil.

Ö24,17: Öğretmen yetiştiren kurumlar sayı ve mevcut olarak artışta olsalar da içerik olarak yeterli olmadıklarını düşünüyorum.

Ö25, 1: Günümüzde yetişen öğretmenlerin eğitimin kalitesi bence iyi değil. Çünkü önceden Köy enstitüleri varmış. Öğretmenlere her yönden gerekli eğitim veriliyormuş. Köy öğretmeninde bulunması gereken tüm eğitim veriliyormuş. Ama şu anda mesela şehirde yetişmiş bir öğretmen adayı köye gittiğinde tamamen zorluk yaşıyor. Soba yakmayı bilmiyor, öğrencilerle nasıl konuşacağını bilmiyor. Bence şuan ki eğitim hiç yeterli değil.

Söylemlere genel olarak bakıldığında her kıdem düzeyinden öğretmenin, öğretmen yetiştirme kalitesinin günümüzde düştüğü konusunda aynı fikre sahip olduğu görülmektedir. Özellikle Köy Enstitüsü’nde eğitim görmüş olan emekli öğretmenler aldıkları eğitim ile her koşulda çalışmaya uygun olarak yetiştirildiklerini ifade etmekte; kıdem yılı düşük olan öğretmenler de teorik ve uygulama konusunda alınan eğitim arasında büyük farkların olduğunu vurgulamaktadır.

7. Öğretmenin işine müdahale edilmesi: Bir kısım öğretmen işine fazlasıyla müdahale edildiğini ifade etmektedir. Örneğin:

Ö13,24: İnsanın mesleğe bakışını para, teknoloji, her şey etkiliyor. Ama öğretmenlik ve doktorluk göz önünde olan şeyler ve doktor [ile] öğretmen hata yapmaz deniyor. Bir öğretmen öğrencisini dövdüğü zaman ya da başka bir şey yaptığında televizyonlarda, gazetelerde günlerce görüyorsunuz. Çocukların gözünde de öğretmen hata yapmaz.

Sonuç ve Tartışma

Öğretmenlik mesleği bir ülkenin gelecek nesillerini yetiştirme görevini üstlenmesi bakımından hala önemini koruyan mesleklerden biridir. Bu yüzden mesleğe gereken önemin verilmesi, öğretmenin toplumdaki sosyal, kültürel ve ekonomik konumunun iyi yönde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunun için de konunun asıl öznesi olan öğretmenleri ve sorunlarını

sadece yüzeysel olarak ele almak yerine onların mesleğe yönelik algılarını tam anlamıyla ortaya koyan çalışmalar yapılması gerekli görülmektedir.

Öğretmenlerin Kendi Mesleklerini Önemsizleştirdiğini Düşündükleri Nedenlere Dair: “İçe Bakış”sal Eleştiriler

Bu çalışma sonucunda öğretmenler, mesleklerinin önemsenme durumunu öğretmenlik mesleğini icra edenlerin bakış açısı ile öğretmenlerin dışındaki insanların bakış açısı şeklinde iki farklı boyutta ifade etmiştir. Mesleklerini içsel bir bakış açısıyla değerlendiren öğretmenler; kendilerinin mesleklerini önemsizleştirdiğini düşündükleri nedenleri “*olumsuz ekonomik ve maddi durum, teknolojinin ve bilgiye ulaşım yollarının değişmesi ve gelişmesi, öğretmenin kendini geliştirmemesi ve uygunsuz hareketleri, yeni felsefelere ve yeniliklere adapte olamama, beklentisini karşılamama, bürokrasi, öğretmenlik mesleğine erken yaşlarda başlanılamaması, öğretmenlerin yıpranmasından dolayı idealist olamamaları ve mesleğin mecburiyetten yapılması/ sevilmemesi*” olarak ifade etmiştir.

Öğretmenlerin kendi mesleklerini önemsizleştirdiğini düşündüklerini ekonomik nedenler, mesleğe bakışı olumsuz etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Çünkü bireyler, öncelikle fizyolojik ve biyolojik gereksinimlerini gidermek ister ki, bu durum maddi koşullar ile yakından ilişkilidir. Ancak, bu gereksinimler giderildikten sonra daha üst düzeyde beklentilere karşılık aranır. Nitekim Maslow’a göre bireyin fizyolojik ve biyolojik gibi temeldeki bir gereksinimi karşılanmadan, birey daha üstte yer alan gereksinimlerden etkilenmez. Alt düzeydekiler belli bir doyuma ulaşıncaya, üst düzeye hazır hale gelinir (Bilge, 2007:266). Öğretmenlerin de çalıştıkları işten doyum sağlamaları ve daha verimli olabilmeleri için maddi açıdan belli bir gelir seviyesinin üstünde olmaları gerekir. Türkiye’de öğretmenler, Cumhuriyet döneminin başından günümüze kadar ekonomik olarak istenen seviyeye ulaşamamışlardır. Bu ise mesleğe atfedilen değeri düşürdüğü gibi, meslekte çalışanları da olumsuz yönde etkilemiştir (Güven, 2003). Nitekim Türkiye’de öğretmenlerin aldığı maaş diğer ülkelerle karşılaştırıldığında belirgin bir fark ortaya çıkmakta; OECD’nin verilerine göre bu farkın ülkemiz aleyhine olduğu görülmektedir (Özoğlu, 2010). Örneğin Finlandiya, Güney Kore, Yeni Zelanda ve Japonya’da öğretmenlik mesleği yaşam standartlarının yüksek olması, yüksek maaş gibi nedenlerle gençler arasında en çok tercih edilen meslekler olarak görülmektedir (Mete, 2013).

Bugünün teknolojisi kaliteli öğretmenlere duyulan ihtiyacı giderek arttırmaktadır. Zamanımızda öğretmen, öğrencinin karşısındaki tek ve en önemli bilgi kaynağı değildir (Yılman, 2006: 31). Bu nedenle öğretmenlerin değişen zamanla birlikte öğrencilere yeterli eğitimi verebilmesi için kendini geliştirmesi gerekmektedir.

Öğretmenlerin kendi mesleklerini önemsizleştirdiğini düşündüğü bir başka unsur da onların kendini geliştirmemesi, öğrenci için uygun örnekler teşkil etmemesi, yeni felsefelere adapte olamamasıdır. Nitekim pek çok insan geleneğin ve alışkanlıkların tutsağıdır; yarattığı rahatlık gereği aynı davranışları hep tekrarlamak ister. Öğretmen kendi ördüğü bir ağın içine çalışmaktadır. Alışkanlıkları, yetişme biçimi vb. değişmesine engel olmaktadır. Araştırmalar öğretmenlerin geleneğe ve alışkanlıklara bağımlı olma eğiliminde olduklarını göstermektedir. Ancak öğrencilerini yirmi birinci yüzyılın bilinmeyen sorunlarına hazırlayabilmeleri için kendilerini yenilemeye hazır olmaları gerekmektedir (Alıcıgüzel, 1999: 24-25) Dolayısıyla günümüzde öğretmenlerin geleneksel rollerini değiştirip değişme ve gelişmeleri yakından takip eden, problem çözebilen, eleştirel düşünebilen, bilgiye ulaşma yollarını bilen, bilgiyi üretebilen ve öğrencilere rehberlik yapabilen, yaratıcı, esnek, teknolojiden faydalanabilen, takım çalışması yapabilen, girişimcilik yanı güçlü, öğretme ve değerlendirme süreçlerine farklı bir bakış açısı getiren rolleri üstlenmeleri beklenmektedir (Demir ve Arı, 2013:117). Bu bağlamda 21. yy’da çocuklarımızı yerinde saydıracak

değil, onların ufuklarını açacak öğretmenlere ihtiyacımız vardır (Kaya, 2003: 133). Öğretmenin sunacağı eğitimin kalitesi açısından bu gereklidir.

İçinde bulunduğumuz yüzyıl hızla gelişen teknoloji ve bilgideki dönüşümüyle toplumda yaşayan her bireyi yeniliklere uyma ve var olan anlayışlardan farklı felsefi bakış açılarına yönelme konusunda bir zorunluluğun içine sürüklemektedir. Bu durum diğer alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da değişimlerin, yeni reformların uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi değişime karşı gösterilen aşırı direnç en büyük engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Schlechty (2005) 'e göre yeni bir reform dalgası tehdit ettiğinde öğretmenler ve yöneticiler bu dalgaın geçmesini beklemekte; arkasından da yapmakta oldukları şeyi yapmaya devam etmektedirler. 'Bu da geçecek' ifadesi, reformların uygulandığı okulların öğretmen odalarında sıkça duyulan ifadelerdendir. Daha kinayeci öğretmenlerin söylediği gibi okullar genellikle değişim hatırına, değişimle uğraşıyor görünmektedir (Akt. Özden, 2005: 41).

Değişime ek olarak öğretmenlerin yakındığı bir başka nokta da bürokratik engellerdir. Özellikle okulun yönetici ve öğretim personeline gerekli yetki ve sorumlulukların verilmemesi, aşırı merkeziyetçi bir yönetimde ısrar edilmesi, okulların kendilerini yenilemelerine engel olmakta; yaratıcılığı, girişimciliği, dolayısıyla gelişmeyi engellemektedir (Alıcıgüzel, 1999: 25). Gerçekten de eğitime ilişkin en fazla sorumluluğu olan öğretmenlerin eğitime ilişkin en temel konularda bile karar yetkisi oldukça sınırlıdır. Öğretmenlerin; müfredat belirlenmesi, müfredatın yenilenmesi, ders kitabının seçilmesi, ders gün/saatlerinin belirlenmesi, sınıf mevcudunun belirlenmesi, kullanılacak sınıf/mekanın belirlenmesi, okul fonunun kullanılması, öğrencilerin sınıf tekrarı yapıp yapmayacağına karar verilmesi, disiplin kurallarının belirlenmesi, sorunlu öğrencilerin sınıftan çıkarılması ya da okuldan uzaklaştırılması gibi temel konularda görüşleri ya dikkate alınmaz ya da çok az dikkate alınır. Ayrıca, birçok konuda da özgürlükleri gittikçe azalmaktadır. Öğretmenlerin öğrencilere ilişkin hemen hemen hiçbir kararda etkili olmaması, öğretmenlerin okulda ve sınıfta kontrolü kaybetmelerine zemin hazırlamakta ve motivasyonlarını azaltmaktadır (Özoğlu ve diğ., 2013: 25).

Salzman'a göre bu mesleğe karşı ruhunda derin bir sevgi duyanlar gerçek ve iyi öğretmen olurlar (Akt. Kaya, 2003: 97). Dolayısıyla öğretmenlik büyük bir sevgi, fedakarlık ve sabırla yapılması gereken mesleklerden birisidir. Çünkü ektiğini en geç biçen çiftçi öğretmendir. Hekim hastasının iyi olup olmadığını görür. Kumandan ya zafer ya yenilişle neticeye ulaşır. Yalnız öğretmendir ki, zaferini görmek için birkaç nesil beklemek zorundadır. Ama bu bekleyiş hakiki bir değişime içindir. Bütün sanatlar işlerinin ödülünü yüzlerce misli aldıkları halde, o eserinin yüce gölgesinde unutulmuş kahraman olarak kalır. İnkılapları o yetiştirir, devrimleri o hazırlar. İlerinin tam kazancı için günün küçük kazançlarından vazgeçmesini yalnız o bilir (Ülken: 2001:7). Ancak günümüzde öğretmenlik, sosyal statüsü düşük meslekler arasında yer almakla birlikte, birçok kişi tarafından sıradan ve herkesin yapabileceği bir iş olarak değerlendirilmeye başlanmış, "hiçbir şey olamazsan öğretmen ol" sözü toplum içerisinde yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Özsoy ve diğ., 2010: 912). Bu durum öğretmenlik mesleğinde sevgiden çok maddiyatın ön planda olduğunu, eğitimden çok sadece bir mesleğe sahip olmak adına yapıldığını gösterir niteliktedir.

Öğretmenlere Göre Kendi Dışındaki Kişilerin Mesleklerini Önemsiz Görmelerinin Nedenlerine Dair: "Dıştan Bakış"

Dışsal bakış açısı çerçevesinde de öğretmenler, kendi dışındaki bireylerin öğretmenlik mesleğini önemsiz görmesinin nedenlerini; *yaşam standartlarının düşük olması, öğretmenlik mesleğinin önemsiz görülmesi, öğrenci yaptırımlarının uygulanmaması, öğretmenlik mesleğinin itibarının azalması, öğretmen sayısının artması, öğretmen yetiştirmedeki kalitenin düşmesi, öğretmenin işine müdahale edilmesi* olarak belirtmişlerdir.

Ekonomik faktörler göz önünde bulundurulduğunda öğretmenlerin yaşam standartlarının beklenilenin altında olduğu, çoğunun ek işlerde çalıştığı, öğretmenlerin büyük bir kısmının kitap ve gazete okumadıkları, kültürel faaliyetlerde bulunmadıkları dolayısıyla kendilerini geliştiremedikleri görülmektedir. Türk Eğitim-Sen'in 9 Ekim- 9 Kasım 3 bin 534 öğretmenle görüşerek hazırladığı ankete göre; öğretmenlerin yüzde 79.9'unun banka kredisi borcu olduğu, yüzde 58.9'unun kirada oturduğu ekonomik nedenlerle şans oyunlarını bir umut kapısı olarak gördükleri ifade edilmektedir. Öğretmenlerin maaşlarından sosyal etkinliklere ayırdıkları parasal orana bakıldığında ise yüzde 49'unun hiçbir sosyal faaliyete katılmadığı, yüzde 40.6 sının arkadaş grubuyla bir araya geldiği, yüzde 6.8'inin gezilere çıktığı, yüzde 3.6'sının sinema, tiyatro ya da konsere gittiği görülmektedir (Yeni Mesaj, 2010).

Öğretmenlerin yakındıkları bir diğer konu da mesleğe gereken önemin verilmemesidir. Bunda mesleğin herkesin yapabileceği bir alan olarak görülmesi, düşük hayat standartları, niteliksizleştirilmesi gibi faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. Nitekim Tok'un 1997 yılında yazdığı 'Öğretmenlik mesleğinin öğretmenlerin gereksinimlerini karşılama düzeyi' başlıklı makalesi ve öğretmenlerin bu çalışmada verdikleri cevaplar geçen sürede mesleğe ilişkin algının çok da değişmediğini göstermektedir. Bu bağlamda 'Hiç olmazsa öğretmen olmak' düşüncesini zihinlerden silip atmak, her türlü geçici ve siyasi çıkarlardan arınmak, mesleki değer ve onuru zedeleyici davranışlardan kaçınmak, öğretmenlik mesleğine yatkın olmayanlara ve buna gönül koymayanlara mesleğin kapılarını kapamak ve zoraki öğretmen yapmamak', Türk milletine yapılabilecek en büyük iyiliktir (Yılman, 2006: 34).

Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Algının Geçmiş ve Günümüz Bağlamında Nasıl Olduğuna Dair

Öğretmenlik mesleğine yönelik algının geçmiş ve bugün bağlamında değerlendirilmesi sonucunda kıdem yılı yüksek olan öğretmenler ile kıdem yılı düşük olan öğretmenler arasında belirgin farkların olduğu görülmektedir. Bu farklar; teknolojik imkânlar, teori ve uygulama farkı, eğitim ve idealistlik, yeni felsefeler adaptasyon, mesleğin sevgi ya da ekmek kapısı amaçlı yapılması, öğretmen sayısının artışına bağlı olarak mesleğe yönelik değer algısında düşüş şeklinde ifade edilmektedir.

Kıdem yılı fazla olan öğretmenler kendi dönemlerinin imkânsızlıkları ile bugünün eğitim uygulamaları ve teknolojinin gelişiminin eğitime yansımalarının farklılaştığını vurgulamaktadır. Nitekim sınıflarda öğretmenler, artık kara tahtayla yetinmeyip aynı zamanda projeksiyon aletlerini kullanarak daha görsel dersler işlemekte ve öğrencilere bilgisayarlar üzerinde ödevler vererek onların daha farklı ve geniş kaynaklara ulaşmasını sağlamaktadırlar (Tarman ve Baytak, 2011: 892).

Kıdem yılı yüksek olan öğretmenler, öğretmenlik mesleğinin zorunluluk yerine özellikle sevgiye dayalı olarak yapılması gerektiği üzerinde durmaktadırlar. Ancak 'Öğretmen Adaylarının Öğretmen İstihdamı ve Mesleki Geleceklerine İlişkin Görüşleri' üzerine yapılan çalışmada katılımcıların %40,27'si (60 kişi) okudukları anabilim dalını "seçmek zorunda kaldıklarını" belirtmektedir. Bu katılımcıların %18,12'si (27 kişi) başka bir mesleği veya istedikleri öğretmenlik dalını seçmeye "ÖSS puanları yetmediği" için, ilgi duymadıkları veya daha az ilgilendikleri dalı seçmek zorunda kaldıklarını belirtmektedir (Şahin, 2011: 1171). Akyüz 'e (1997) göre de tarihsel süreçte öğretmen yetiştirme ile ilgili tartışmaların odağında öğretmen yetiştiren kurumlara giren öğrencilerin genellikle öğretmenliği bilinçli tercih etmedikleri ve bu kurumlara genellikle başarı düzeyi iyi olmayan öğrencilerin iş bulma kaygısı ile girdikleri yönündeki eleştiriler olmuştur (Akt. Özöglü ve diğ. , 2010: 16)

İleri kıdem düzeyine sahip öğretmenler, yeni felsefelere uyum sağlamada sıkıntı yaşadıklarını ifade etmektedir. 'Türkçe Öğretmenlerinin Yapılandırıcı Anlayışı Uygulama

Düzeinin İncelenmesi (Kilis İli Örneği)' isimli Yüksek Lisans tezinde yer alan araştırma bulgularına göre; kıdemi yüksek olan öğretmenlerin önemli bir bölümü yapılandırmacı anlayış hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı ve aynı zamanda araştırmadığı görülmektedir (Öztürk M., 2013: 42) Bu durum öğretmenlerin aldıkları eğitim, sürece adaptasyon ve yeniye karşı gösterdikleri direnç ile açıklanabilir. Bunun dışında öğretmenlerin kendini geliştirme noktasında ekonomik imkânların yetersizliğini dile getirmesi her düzeyden öğretmen açısından benzer gözükmektedir.

Kıdem yılı yüksek ve özellikle Köy Enstitüleri'nden yetişmiş olan öğretmenler uygulamanın önemine dikkat çekmekte, bu anlayışının geçmiş öğretmen yetiştirme politikalarında daha yaygın olduğunu vurgulamaktadırlar. Nitekim öğretmen adaylarının çoğuna göre eğitim fakülteleri, öğretmenlerin gerçek sınıf ortamında karşılaştıkları durumla baş edebilmeleri için gerekli donanımı sağlayamamaktadır (Özoğlu ve diğ., 2013: 35). Dolayısıyla Feirman-Nemse (2003) ' e göre göreve yeni başlayan öğretmenler genel olarak gerçek soku, mesleğinde başarılı olma mücadelesindeki yalnızlık ve ideallerinin kaybolması gibi zorluklarla karşılaşmaktadır (Akt. Korkmaz, Saban ve Akbaşlı; 2004: 276).

Kıdem yılı yüksek olan öğretmenler öğretmen sayısının artışı ile mesleğe yönelik saygının düşüşünü birlikte ele almaktadır. Ülkemiz eğitim sisteminde öğretmen-öğrenci-okul gibi değişkenlerin, özellikle Cumhuriyetin ilanından bu yana sayısal yönden artış gösterdiği, buna karşılık niteliği arttırmada sürekliliğin sağlanamadığı, hatta bir kısım değerlendirmelere göre, nitelik kaybının olduğu görülmektedir (Gürbültürk, t.y.: 731) Bu durum mesleğe yönelik saygının düşüşü konusunda bir etken olarak değerlendirilebilir.

Öneriler

- Hangi kademede ya da kıdem yılında olursa olsun öğretmenler kendini geliştirme, mesleki doyum ve verdikleri eğitimin nitelikli hale gelmesi noktasında ekonomik etkenleri, diğer maddelerin önüne koymaktadır. Bu bağlamda öğretmenlerin ekonomik anlamda rahatlatılması gerekmektedir.
- Eğitim fakültelerinde eğitim gören öğretmen adaylarının teori ve uygulama konusunda karşılaştıkları sorunları çözmek amacıyla uygulamaya dönük etkinliklerin yeniden gözden geçirilip arttırılması gerekmektedir.
- Köy Enstitülerinin öğretmeni her koşula hazırlayan eğitim anlayışı dikkate alınmalıdır.
- Öğretmenlerin sorunlarına gerçekçi çözümler bulmak adına konunun muhatabı olan öğretmenlerle ciddi görüşmelerin yapılması ve bu görüşme sonuçlarının dikkatli bir şekilde gözden geçirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, S. A. (2013).Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Programlarının Tarihçesi ve Sorunları, TurkishStudies, 8 (12), 15-28
- Akyüz, Y.(2008). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem A Akademi
- Alıcıgüzel, İ. (1999). Çağdaş Okulda Eğitim ve Öğretim. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Bilge, F. (2007).Eğitim Psikolojisi, Gelişim- Öğrenme-Öğretim. B. Yeşilyaprak (Ed.) Gestalt ve İnsancıl Yaklaşımda Öğrenme içinde (243-274). Ankara: Pegem Yayıncılık
- Büyüköztürk ve diğ. (2011). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem A Akademi
- Demir M. K. ve Arı E. (2013). Öğretmen Sorunları-Çanakkale İli Örneği, On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32(1), 107-126

- Dündar, C. (2008). *Köy Enstitüleri*. Ankara: İmge Kitabevi
- Fidan, N. ve Erden M. (1998). *Eğitime Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları
- Güven, G. (2003) 1940'dan Günümüze Öğretmenlerin Ekonomik Sorunlarının Tarihsel Analizi, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:160
- Gürbüzürk, O.(t.y). Eğitimde Nitelik Sorunu. dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/508/6226.pdf adresinden 21 Mart 2017 tarihinde elde edilmiştir.
- İlgaz, D. (1999). Köy enstitüleri. 75 yılda eğitim içinde (s. 311- 344). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları
- Kaya, C. (2003). Öğretmenlere Öneriler. İstanbul: Zambak Yayınları
- Korkmaz, İ ve diğ. (2004). Göreve Yeni Başlayan Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Güçlükler. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, Sayı: 38, 266-277
- Mete, Y. A (2013). Güney Kore, Japonya, Yeni Zelanda ve Finlandiya'da Öğretmen Yetiştirme ve Atama Politikaları. TurkishStudies, 8(12), 859-878
- Öğretmenler Bin Pışman. (24 Kasım 2010). Yeni Mesaj. <http://www.yenimesaj.com.tr> adresinden 21 Mart 2017 tarihinde elde edilmiştir.
- Özsoy G. ve diğ. (2010). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olan faktörler. İlköğretim Online, 9(3), 910-921
- Öztürk, C. (2005) Türkiye'de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar. İstanbul: Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Öztürk, M. (2013). Türkçe Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Anlayışı Uygulama Düzeyinin İncelenmesi (Kilis İli Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis.
- Özoğlu, M. ve diğ. (2013). Türkiye'de ve Dünya'da Öğretmenlik-Retorik ve Pratik. Ankara: Eğitim Bir-sen Yayınları
- Özoğlu, M. (2010). Türkiye'de öğretmen Yetiştirme Sistemi'nin Sorunları. Seta Analiz, Sayı 17
- Schlechty, P. C. (2005). Okulu Yeniden Kurmak (Çev: Y. Özden). Ankara: Nobel Basımevi
- Şahin, İ. (2011). Öğretmen Adaylarının Öğretmen İstihdamı ve Mesleki Geleceklerine İlişkin Görüşleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 11(3), 1167-1184
- Şişman, M. (2003). *Öğretmenliğe Giriş*. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Tarman, B., Baytak, A. (2011). Teknolojinin Eğitimdeki Yeni Rolü: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bakış Açıları. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2), 891 -908
- Tekışık, H. H. (2000). *Öğretmenlik Mesleği ve Genç Öğretmenlere Mesaj*. Çağdaş Eğitim Dergisi
- Tok, N. T. (1997). Öğretmenlik Mesleğinin Öğretmenlerin Gereksinimlerini Karşılama Düzeyi. Eğitim Yönetimi Yıl 3. Sayı 2. Kış 1997. ss. 251-267
- Uygun S. (2012). Basında Öğretmen Sorunları. Millî Eğitim Dergisi, Sayı :194, Bahar/2012
- Ülken, H. Z. (2001). *Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Ülken Yayınları
- Yıldırım, A. (2008). *Türk Eğitim Sistemi ve Öğretmen Yetiştirme*. A. Ç. Sağlam (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş içinde* (25- 59). Ankara: Maya Akademi
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yılman, M. (2006). Türkiye'de Öğretmen Eğitimi'nin Temelleri. İstanbul: Nobel Yayınları